

děje Krystyánová. Dne 13. září 1605 nebylo již na živě Jana Matyáše, bratra jejího. Od Melchysedecha Krystyána a Naděje Žlutické koupil r. 1608 Pavel Doubravský s manželkou svou Kateřinou dům vedle brány Klášterské za 200 kop m. Ze závdavku 50 kop dáno bylo 40 kop prodávajícímu, 10 kop obráceno na zadrželé berně z toho domu. Ostatek této sumy byl splácen po 18 kopách ročně. Ani Naděje Žlutická nedožila se dlouhého věku. Dne 9. prosince 1610 nebylo jí již na živě; z vejrunku 18 kop přijal tehdaž Matěj Žlutický k ruce svého synka po matce jeho 6 kop. Protože Melchysedech Krystyán již se nevrátil do Klatov, smrtí Jana Matyáše a sestry jeho Naděje vyhynul v tomto městě patricijský rod Křesfanovský. Památkou po něm v Klatovech jsou náhrobní kameny mramorové, erbem Koldínským ozdobené, zachovávající pamět Matyáše Krystyána, syna jeho Jeronyma a dcery Doroty Sýkorové. Živou památkou pak zůstává název vrchu Křesfanovského, jenž na čas zatlačen byl jménem vrchu Křestanského na základě nejnepřesných smyšlenek o bojích křesťanů s pohany tu svedených, ale nové doby oživením památky toho rodu a nejznamenitějšího člena jeho M. Pavla Krystyána z Koldína, proslulého právníka českého, obnoven opět zašlý starý název jeho.

Prof. Dr. *Bohumil Baxa*:

Volební řády italské po světové válce.

Od světové války mění Itálie po třetí svůj volební řád: v letech 1919, 1923, 1925. Mění se nejen základní zásady volební soustavy, nýbrž i podstatná ustanovení volebního řádu. Od soustavy volebních okresů se zásadou naprosté většiny se přechází k soustavě listinné s čistým poměrným volením; na to se zásada poměrného volení modifikuje soustavou většinovou tak, že se za určitých okolností obou těchto zásad užívá souběžně; konečně se odstraňuje soustava listinná a zavádí se soustava volebních okresů se zásadou poměrné většiny.

Prvotní volební řád italský (nepřihlížíme-li ovšem k volebnímu řádu království sardinského z 17. března 1848) z 17. prosince 1860 byl vybudován na soustavě volebních okresů se zásadou na-

proště většiny a určitého kvora: k platnému zvolení se vyžadovalo, aby kandidát dostal aspoň třetinu hlasů všech zapsaných voličů a nadpoloviční většinu počtu všech platně odevzdaných hlasů. Právo hlasovací bylo založeno na soustavě censové, modifikované do určité míry soustavou kapacitní a bylo celkem silně obmezené; z více než 7½ milionů občanů mužského pohlaví dokonavších 21. rok svého věku bylo ve voličských seznamech zapsáno něco málo přes 600.000.

Pronikavá změna byla způsobena zákonem volebním z 22. ledna 1882 a zákonem o soustavě listinné z 2. května 1882 (testo unico z 24. září 1882). Právo hlasovací bylo podstatně rozšířeno a na místo soustavy volebních okresů zavedena soustava listinná s votem obmezeným a s poměrnou většinou s určitým kvorem.

Právo hlasovací mají: státní občané italští (naturalisovaní státní občané nabývají práva hlasovacího, jakmile dostali příslušný královský dekret a složili přísahu věrnosti králi), kteří dokonali 21. rok svého věku, znají číst a psát a nejsou po zákonu z práva hlasovacího vyloučeni. Znalost čtení a psaní se zjišťuje zvláštní zkouškou. Od této zkoušky jsou však osvobozeni státní občané vykazující dvě prve uvedené náležitosti, kteří mají určité, ve volebním řádu předeepsané vzdělání nebo zastávají některý z úradů neb hodností zde uvedených anebo platí daň nebo mají majetek určité výše ve volebním řádu stanovené. K výkonu práva hlasovacího jest konečně třeba zapsání ve voličských seznamech, které jsou stálé.

Volitelní jsou státní občané italští, kteří dokonali 30. rok svého věku, jsou v plném užívání práv občanských a politických a nejsou z práva volitelnosti po zákonu vyloučeni; nějaký census k volitelnosti se nevyhledává. Nemohou býti voleni syndikové a členové provinciálních deputací v okresích volebních, ve kterých v čas volby působí svým úřadem, dále biskupové (kteří však mohou býti členy senátu), duchovní, kteří mají správu duší aneb jurisdikci s povinností residenční, a konečně členové kapitol.

Celé království volí celkem 508 poslanců. Počet tento jest rozdělen na provincie (počtem 69) podle lidnatosti; nejvíce poslanců volí Milán (18), nejméně Sondrio a Grosseto (po dvou). Volí se podle volebních okresů, jichž jest celkem 135; každý volební okres volí nejméně dva, nejvíce pět poslanců. Volební okres jest rozděl-

len podle obcí na obvody tak, aby volební obvod měl nejméně 100 a nejvíce 400 zapsaných voličů. Volí se na úředních hlasovacích lístcích tak, že volič píše na lístek podle toho, kolik jest v dotčeném volebním okrese voliti poslanců: čtyři jména, je-li voliti čtyři nebo pět poslanců, dvě, je-li voliti dva, a tři, je-li voliti tři poslance.

Za zvoleny se prohlásí ti kandidáti, kteří dostali největší počet platně odevzdaných hlasů a aspoň jednu osminu počtu všech zapsaných voličů. Nejsou-li takto všechny mandáty obsazeny, určí předseda komise volebního okresu k užší volbě kandidáty, kteří dostali nejbližší nejvyšší počet platně odevzdaných hlasů a to po dvou na každé zbývající místo. V užší volbě se prohlásí za zvoleny ti, kdož dostali největší počet hlasů; v případě rovnosti hlasů rozhoduje věk.

Zákonem z 5. května 1891 byla soustava listinná odstraněna a zavedena opět soustava volebních okresů. Každý volební okres volí jednoho poslance a jest rozdělen podle obcí na volební obvody tak, aby obvod měl nejméně 100, nejvíce 600 zapsaných voličů. Na náležitostech volebního práva a na instituci stálých voličských seznamů nebylo v podstatě měněno ničeho. Za zvolena se prohlásí kandidát, který dostal nadpoloviční většinu všech platně odevzdaných hlasů a aspoň jednu šestinu počtu všech zapsaných voličů. Nedosáhl-li žádný z kandidátů této většiny, dojde ve lhůtě nejméně čtyř, nejvíce 8 dnů k užší volbě, při které jest prohlášen za zvolena ten, kdo dostal větší počet hlasů; při rovnosti hlasů věkem starší jest prohlášen za zvolena.

Volebním řádem z 30. června 1912 (testo unico z 26. června 1913 č. 821) zavedeny byly změny rázu celkem podřadného. Na dosavadní soustavě volební, ani na počtu poslanců se nemění ničeho.

I.

Zásadní změny jsou zavedeny v r. 1919. Volební řád (testo unico della legge elettorale politica) z 2. září 1919 č. 1495 zavádí soustavu listinnou na podkladě čistého poměrného volení podle soustavy společného dělitele (soustava Hondtova). Počet poslanců zůstává nezměněn (508).

Voličem jest každý občan italský, ať rodem, ať naturaliso-

vaný,*) který jest v plném užívání svých práv občanských i politických, dokonal nebo dokoná 21. rok svého věku nejpozději dnem 31. května toho roku, kdy se provádí revise stálých voličských seznamů. Vlastnost voliče se zjišťuje zápisem do voličských seznamů. Každý volič může vykonávati právo hlasovací jen ve volebním obvodu, v jehož voličském seznamu jest zapsán.

K volitelnosti se podle čl. 90. vyžaduje: státní občanství, dokonaný 30. rok věku a plné užívání práv občanských i politických. Volitelní nejsou podle čl. 91. činovníci a zaměstnanci mající plat ze státní pokladny, nebo z pokladny náboženského fondu, generálních ekonomátů uprázdněných beneficií, civilní listy, velmistrovského úřadu řádu sv. Mauricia a škol všech stupňů podporovaných státem. Z této inkapacity se však vyjímají: státní sekretáři (ministři), státní podsekretáři, ministr královského domu, první sekretář velmistrovského úřadu řádu sv. Mauricia; prezident, odboroví přednostové, radové státní rady a generální advokát; první presidenti, presidenti a radové kasačního soudu; první presidenti, presidenti a radové odvolacích soudů, kteří však nemohou býti voleni v obvodu soudním, ve kterém úředně působí nebo působili šest měsíců před volbou; generálové a vyšší důstojníci vojska pozemního a námořského, kteří však nemohou býti voleni ve volebním okrese, kde nyní úředně působí nebo působili v této své hodnosti šest měsíců před volbou; členové vrchní rady veřejného vyučování, vrchní rady zdravotní, rady horní a vrchní rady veřejných prací; řádní profesori královských universit a ostatních veřejných učilišť, na kterých se udělují nejvyšší hodnosti akademické.

Nejsou dále volitelní podle čl. 93. ředitelé, správcové, reprezentanti a vůbec všichni, kteří jsou placeni z pokladen společností a podniků průmyslových a obchodních, podporovaných státem státní subvencí nebo garancí výtěžku neb úroků, pokud tato podpora není dána obecným zákonem státním; rovněž nejsou volitelní advokáti a zákonní prokurátoři, kteří poskytují obyčejně svoje služby

*) Podle zákona z 13. června 1912 čís. 555 se vyžaduje k naturalizaci cizince, aby:

1. sloužil po tři roky italskému státu, třebas i v cizině,
2. bydlil aspoň pět let v království aneb tři roky od té doby, kdy prokázal zřejmě služby italskému státu nebo uzavřel sňatek se státní občankou italskou.

výše uvedeným společnostem a podnikům. Nejsou volitelní podle čl. 94. ti, kdož jsou osobně vázáni u státu koncesemi, smlouvami nebo dodávkami. Nejsou volitelní podle čl. 95. diplomatů, konsulů, vicekonsulů a obecní úředníci, ať již placení čili nie, přidělení vyslanectvím, legacím nebo cizím konsulátům, ať již residují v Itálii nebo za hranicemi, i když dostali od vlády národní dovolení přijati úřad bez ztráty své příslušnosti státní; tato inkompatibilita se rozšiřuje na všechny, kteří mají jakékoli zaměstnání od cizí vlády. Nejsou konečně podle čl. 96. volitelní duchovní, mající správu duší, nebo jurisdikci s povinností residenční, jejich zástupci a členové kapitol.

Doložiti sluší, že podle čl. 97. počet činovníků státních, u kterých jest učiněna výjimka z inkompatibility volební, jest číselně omezen; omezení toto není stanoveno u všech kategorií stejně.

Celé království jest rozděleno na volební okresy podle provincií tak, že každý volební okres volí nejméně deset poslanců; avšak pro první volby bylo stanoveno, že královským dekretem mohou býti utvořeny volební okresy tak, aby volily aspoň pět poslanců. Pro první volby byly stanoveny celkem 54 volební okresy, z nichž největší byl volební okres milánský (20 poslanců).

Volby se nařizují králem a ode dne uveřejnění volební vyhlášky v Gazzetta ufficiale do dne volby musí uplynouti nejméně 30 dnů.

Kandidátní listiny se zdělávají pro každý volební okres zvláště a musí býti podány nejméně od 300 a nejvíce od 500 voličů zapsaných v dotčeném volebním okrese; podpisy těchto voličů musí býti ověřeny buď notářem nebo úředníkem soudní kanceláře. Každý kandidát jest povinen písemně prohlásiti, že kandidatura přijímá. Prohlášení toto musí býti ověřeno starostou hlavního města volebního okresu nebo notářem.

Kandidátní listina nesmí obsahovati více kandidátů než kolik jest voliti poslanců. Kandidát může kandidovati jen ve dvou volebních okresech. V témž volebním okrese smí kandidovati jen na ječné kandidátní listině; přijme-li později kandidaturu ještě na jiné kandidátní listině, jest každákoli pozdější kandidatura zmatečná.

Kandidátní listiny se podávají na prefektuře hlavního města

volebního okresu nejpozději dvacátého dne před volbou. Provinciální komise volební prozkoumá během dalších deseti dnů kandidátní listiny tímto způsobem: zjistí, jsou-li podepsány předepsaným počtem voličů a vyloučí ty, u kterých předpis tento nebyl dodržen; škrtně jména kandidátů, kteří nepodali předepsané písemné prohlášení; odmítne označení, která jsou totožná nebo která lze velmi lehce zaměnit s označeními jiných kandidátních listin již podaných; škrtně jména kandidátů, kteří jsou uvedeni na některé jiné kandidátní listině již podané; obsahuje-li kandidátní listina více jmen, než kolik jest voliti poslanců, škrtně přespočetné kandidáty, kteří jsou uvedeni na místě posledním; označí číslem každého kandidáta na kandidátní listině podle pořadí, v jakém jest zde uveden; dá do tisku kandidátní listiny s náležitým jich označením a zašle je starostům obcí volebního okresu, kteří se postarají pak o náležité jich uveřejnění.

Volba sama se koná tím způsobem, že se zjistí nejprve totožnost voličova; na to volič dostane od předsedy volební komise úřední obálku s náležitým poučením. Representantům kandidátních listin, kteří mají právo býti při volbě přítomni, jest dovoleno dávat voličům kandidátní listiny; předseda volební komise jest však povinen bdíti nad tím, aby takovéto odevzdávání nebylo spojováno s nějakým vyzýváním nebo nátlakem.

Volič jest povinen odevzdati kandidátní listinu beze změny, má však právo činiti dodatky ve dvojm sméru. Jednak, je-li kandidátní listina, kterou volí, neúplná, může ji doplniti kandidáty z jiných kandidátních listin, ovšem jen do počtu, kolik jest poslanců voliti (*diritto di aggiunta*). Jednak může dáti některým kandidátům z kandidátní listiny, kterou volí, přednost tím, že napíše jejich jména v kandidátní listině na linkách zvláště k tomu určených (*diritto di preferenza*). Obojí nutno psáti černým inkoustem, avšak současně nelze užiti jak práva doplniti, tak i práva dávat přednost. Obojí právo jest dále obmezeno počtem poslanců, které jest voliti: počet doplňků nebo předností nemůže převyšovati jeden, je-li voliti pět poslanců, dva, je-li voliti šest až deset poslanců, tři, je-li voliti jedenáct až patnáct, a čtyři, je-li voliti více než patnáct poslanců. Není-li toto obmezení pro doplňky a přednosti dodržáno, jest kandidátní listina přes to platná; ovšem doplňky a přednosti nad zákonnou míru nemají právní platnosti.

Skrutinium provádí soud nebo oddělení soudu, jak určí první president odvolacího soudu, v jehož obvodu jest hlavní město volebního okresu. Při skrutiniu se zjišťuje předem: volební číslo každé kandidátní listiny a individuální volební číslo každého kandidáta. Volební číslo kandidátní listiny dostaneme, přičteme-li k součtu hlasů odevzdaných pro kandidátní listinu součet hlasů doplňujících, t. j. hlasů, které dostali jednotliví kandidáti dotčené kandidátní listiny mimo vlastní kandidátní listinu, dělený počtem poslanců, jež jest v dotčeném volebním okrese voliti. Individuální volební číslo každého kandidáta dostaneme, přičteme-li k hlasům odevzdaným pro kandidátní listinu součet hlasů přednostních, svědčících pro dotčeného kandidáta a součet hlasů doplňujících, které kandidát dostal mimo vlastní kandidátní listinu.

Volební číslo kandidátní listiny tvoří podklad pro stanovení mandátů připadajících na kandidátní listinu. Individuální volební číslo kandidáta stanoví pořadí, v jakém jdou kandidáti na vlastní kandidátní listině; při rovnosti hlasů rozhoduje pořadí, v jakém jest kandidát uveden na kandidátní listině.

Kandidátním listinám se přikazují mandáty tímto způsobem: Dělíme volební čísla kandidátních listin postupně 1, 2, 3 atd. až číslem vyjadřujícím počet poslanců, jež jest v dotčeném volebním okrese voliti a zjišťujeme podíly takto vyšlé podle velikosti. Podíl (podle velikosti) na tolikátém místě, kolik jest poslanců voliti, tvoří tak zv. společného dělitele. Jím dělíme volební číslo každé kandidátní listiny, a kolikrát jest společný dělitel obsažen v těchto volebních číslech, tolik každá kandidátní listina dostane mandátů.*)

*) K vůli snažšímu porozumění věci uvádím příklad uvedený ve spisu Giuseppe Fusai, Manuale per l'elettore politico, Milano 1919. Ve volebním okrese Alessandria jest voliti 13 poslanců; řekněme, že zde kandidují čtyři politické strany: partito liberale (A), partito radicale (B), partito popolare cattolico (C), partito socialista (D), a výsledek skrutinia jest tento:

Kandidátní listina strany A	55.000
Kandidátní listina strany B	42.000
Kandidátní listina strany C	29.000
Kandidátní listina strany D	24.000
Úhrnem	150.000

Nyní dělíme volební číslo každé kandidátní listiny 1, 2, 3, až 13 a dostaneme podíly:

1	55.000	:= 55.000	42.000	:= 42.000	29.000	:= 29.000	24.000	:= 24.000
2	»	:= 27.500	»	:= 21.000	»	:= 14.500	»	:= 12.000
3	»	:= 18.333	»	:= 14.000	»	:= 9.666	»	:= 8.000

Dostane-li se na některou kandidátní listinu více mandátů, než kolik postavila kandidátů, přidělí se vybývající mandáty ostatním kandidátním listinám podle pořadí kvocientů. Když takto bylo zjištěno, kolik mandátů připadne na každou kandidátní listinu, rozhodne se o kandidátech; zvoleni jsou ti, kteří dostali největší počet hlasů (čítajíc v to hlasy doplňující a přednostní); mají-li kandidáti stejný počet hlasů, rozhoduje, jak již výše bylo uvedeno, pořadí, v jakém jsou uvedeni na kandidátní listině.

Po zjištění všech těchto výsledků předseda ústřední komise volební vydá zvoleným poslancům příslušné certifikáty. Ověřovati volby, jakož i rozhodovati o všech reklamacích, protestech proti volbám atd. přísluší v konečné instanci sněmovně poslanecké.

Je-li některý poslanec zvolen ve dvou volebních okresech, jest povinen do týdne po tom, kdy sněmovna poslanecká ověří volby, prohlásiti této, který z obou mandátů si podrží. Neučiní-li tak poslanec v této lhůtě, rozhodne o tom sněmovna losem.

II.

Nová, opět zásadní změna byla zavedena volebním řádem (testo unico della legge elettorale politica) z 13. prosince 1923 čís. 2694.*) Jím byla podržána soustava listinná a rovněž i soustava

4	»	:= 13.750	»	:= 10.500	»	:= 7.250	»	:= 6.000
5	»	:= 11.000	»	:= 8.400	»	:= 5.800	»	:= 4.800
6	»	:= 9.166	»	:= 7.000	»	:= 4.833	»	:= 4.000
7	»	:= 7.857	»	:= 6.000	»	:= 4.142	»	:= 3.428
8	»	:= 6.875	»	:= 5.250	»	:= 3.625	»	:= 3.000
9	»	:= 6.111	»	:= 4.666	»	:= 3.222	»	:= 2.666
10	»	:= 5.500	»	:= 4.200	»	:= 2.900	»	:= 2.400
11	»	:= 5.000	»	:= 3.818	»	:= 2.636	»	:= 2.181
12	»	:= 4.583	»	:= 3.500	»	:= 2.416	»	:= 2.000
13	»	:= 4.230	»	:= 3.230	»	:= 2.230	»	:= 1.846

Podle velikosti jsou podíly takto:

1. 55.000, 2. 42.000, 3. 29.000, 4. 27.500, 5. 24.000, 6. 21.000, 7. 18.333, 8. 14.500, 9. 14.000, 10. 13.750, 11. 12.000, 12. 11.000, 13. 10.500.

Společným dělitelem jest tudíž číslo 10.500. Jím dělíme volební čísla kandidátních dítin a dostaneme:

A	55.000 : 10.500 = 5
B	42.000 : 10.500 = 4
C	29.000 : 10.500 = 2
D	24.000 : 10.500 = 2

úhrn 13.

Na základě toho dostanou strany: A 5, B 4, C 2, a D 2 mandáty.

*) O tomto zákoně jsem psal také ve Vědecké Rožence právnické fakulty Masarykovy university v Brně, roč. III. 1924 str. 53—56, což zde více méně doslovně reprodukuji.

vota listinného. Podržána byla i zásada poměrného volení, ale nikoli naprostá, nýbrž kombinovaná se zásadou většinovou: uplatňuje se, dosáhla-li některá kandidátní listina poměrné většiny a nad to ještě určitého procenta všech odevzdaných hlasů, jen pro ostatní kandidátní listiny, a, nedosáhla-li žádná z kandidátních listin uvedené výše hlasů, pro všechny kandidátní listiny.

Počet poslanců zvýšen podle čl. 40. na 535, a celé království prohlášeno za jeden jediný volební sbor (Collegio Unico Nazionale); v jeho rámci jsou zřízeny volební obvody. Příloha A k tomuto zákonu, která byla prohlášena za integrující část zákona, rozděluje celý sbor na 16 volebních obvodů podle lidnatosti volících nestejný počet poslanců; nejvíce volí volební obvod lombardský (64), nejméně obvod sardinský (12). Podle čl. 41. jest po každém sčítání lidu podle jeho výsledků volební okresy znovu zákonem opravit. Volební sbor jest svoláván králem a do neděle stanovené pro volby musí ode dne svolání uplynouti nejméně šedesát dnů.

Jednotnost volebního sboru jeví důsledky v sestavování kandidátních listin a ve zjišťování volebních výsledků.

Kandidátní listiny se podle čl. 52., 53. sdělávají pro každý volební obvod a podávají v kanceláři odvolacího soudu příslušného volebního obvodu nejpozději 40. den před volbou. Musí obsahovati jméno i příjmení kandidátů, a to nejméně tři, nejvíce tolik, kolik činí dvě třetiny poslanců, které jest v dotčeném volebním obvodu voliti, a musí býti podány od nejméně 300, nejvíce 500 voličů dotčeného obvodu. Podpisy těchto voličů musí býti ověřeny notářem, nebo úředníkem kancelářským, anebo královským konsulem, je-li volič mimo zemi; dále jest nutno, aby starostové příslušných obcí potvrdili, že podepsaní voličové jsou skutečně zapsáni ve voličských seznamech. Ke každé kandidátní listině jest dále připojiti písemná prohlášení kandidátů, že kandidaturu přijímají. Prohlášení tato musí býti ověřena starostou některé obce volebního obvodu, nebo notářem, aneb, je-li kandidát mimo zemi, královským konsulem. S kandidátní listinou jest současně předložiti vzorek tištěné značky, kterou jest kandidátní listina vyznačena. Konečně jest s kandidátní listinou oznámiti také dva delegáty a dva jich náhradníky, kteří jsou oprávněni označiti po jednom zástupci a po jednom náhradníku kandidátní listiny pro kancelář každé sekce a pro kancelář odvolacího soudu; tito zástupcové mají právo

se zúčastniti volebního aktu. Kandidátní listiny lze spojovati, což se děje prohlášením jejich podavatelů u ústřední národní komise volební. Aby kandidátní listiny byly pokládány za platně podané, musí míti aspoň ve dvou volebních obvodech stejnou značku, aneb býti spojeny s kandidátní listinou jiného volebního obvodu; jinak se pokládají za nepodané.

Odvolací soud zkoumá formální i hmotné náležitosti kandidátních listin a, shledá-li je správnými, zašle je odvolacímu soudu v Římě, který jest ustaven za ústřední národní komisi volební.

Ústřední národní komise volební sjednotí kandidátní listiny mající tutěž značku nebo opatřené prohlášením podavatelů, že kandidátní listiny sjednocují, označí pořadovým číslem všechny skupiny kandidátních listin určených pro hlasování a dá natisknouti hlasovací lístky. Lístky tyto se podle § 17. instrukce ministerstva vnitra, upravující volební postup, z 20. ledna 1924 tisknou na útraty státní. Vedle toho dá ústřední komise ještě natisknouti plakáty pro každý volební obvod, ve kterých jsou obsaženy kandidátní listiny dotčeného obvodu a jejich značky a vyhlášky pro volební místnosti, ve kterých jsou uvedeny všechny kandidátní listiny s označením volebních obvodů, kde byly podány, pořadového čísla, značky a se jmény kandidátů.

Na hlasovacím lístku jsou uvedeny značky všech kandidátních listin celého království s jich pořadovými čísly; vedle toho jest tu prázdné místo pro to, aby volič mohl napsati nejvýše tři vota přednostní (voto di preferenza). Jména kandidátů na hlasovacím lístku uvedena nejsou. Hlasovací lístky tyto se ústřední volební komisi zasílají jednotlivým komisím volebním úředně.

Hlasuje se tímto způsobem: nejprve se zjistí totožnost voliče, na to volič dostane od předsedy volební komise hlasovací lístek s poučením, že má povinnost učiniti na hlasovacím lístku černou tužkou znamení na značce kandidátní listiny, kterou volí, a že může napsati na prázdném místě přednostní vota pro kandidáty a to všechna buď jen jich jmény, aneb všechna jen pořadovými čísly, pod kterými jsou títo kandidáti v kandidátní listině uvedeni. Neoznačí-li volič žádnou kandidátní listinu, kterou volí, ale napsal-li, byť i jen jedno, přednostní votum, platí jeho hlas pro kandidátní listinu, na které jest dotčený kandidát uveden. Hlasovací

listek, na kterém není ani znamení pro značku určité kandidátní listiny, ani přednostní votum, jest neplatný.

Sčítání hlasů provádějí volební komise, odvolací soudy příslušných volebních obvodů a ústřední komise volební. Sčítají se zvláště hlasy pro kandidátní listiny a zvláště přednostní vota. Konečně sčítání provádí ústřední komise.

Mandáty se podle čl. 82. přikazují tímto způsobem: předem se zjistí, která kandidátní listina dostala 25 procent všech platných hlasů a nad to ještě největší počet hlasů vůbec. Této kandidátní listině přikáže ústřední komise dvě třetiny všech mandátů, t. j. 356 a prohlásí za zvoleny všechny kandidáty uvedené na téže kandidátní listině všech volebních obvodů podle pořadí daných přednostními voty. Ostatním kandidátním listinám, aneb, nedosáhla-li žádná kandidátní listina 25 procent všech platných hlasů a nad to ještě nejvíce hlasů vůbec, všem kandidátním listinám se přikážou mandáty podle zásady poměrného volení, a to nikoli v rámci jednotného sboru celého království, nýbrž v rámci jednotlivých volebních obvodů. Zde ovšem nutno rozlišovati:

- a) dostala-li jedna kandidátní listina dvě třetiny mandátů,
- b) nedostala-li žádná kandidátní listina 25 procent všech hlasů a nejvíce hlasů vůbec.

Ad a) V tomto případě se přikazuje jen zbývající jedna třetina mandátů. Sečtou se platné hlasy odevzdané pro kandidátní listiny menšin a součet tento se dělí počtem mandátů, jež v dotčeném volebním obvodu zbývá obsaditi. Celé číslo tímto dělením vyšlé dává volební číslo. Jím dělíme součty hlasů odevzdané pro jednotlivé kandidátní listiny menšin, a kolikrát jest volební číslo obsaženo v těchto součtech, tolik každá kandidátní listina dostane mandátů. Zbývají-li potom ještě mandáty, přikážou se kandidátním listinám, které v dotčeném volebním obvodu mají větší počet hlasů.

Ad b) V tomto případě dělíme součet všech platně odevzdaných hlasů ve volebním obvodu počtem poslanců, jež jest voliti; podíl takto získaný dává nám volební číslo. Každá kandidátní listina dostane tolik mandátů, kolikrát jest volební číslo obsaženo v součtu hlasů pro ni odevzdaných. Mandáty, které ještě zbývají, obsadí se způsobem ad a) uvedeným.

V každé kandidátní listině se prohlásí za zvoleny kandidáti podle počtu přednostních vot.

Byl-li kandidát zvolen ve dvou volebních obvodech, má podle čl. 100. povinnost prohlásiti ve sněmovně do týdne, kdy byly volby touto sněmovnou ověřeny, který z obou mandátů podrží. Neučiní-li tak poslanec v této lhůtě, rozhodne o tom sněmovna sama losem a uprázdněný mandát se přikáže kandidátu, který na téže kandidátní listině jde za ním v pořadí stanoveném ústřední komisí volební; není-li však na této kandidátní listině dalšího kandidáta, zůstane místo neobsazeno.

Rozhodovati o protestech, reklamacích atd. při volbách a vůbec o platnosti voleb přísluší podle čl. 86. v konečné instanci poslanecké sněmovně samotné.

Doložití sluší, že zákon tento zaujal oproti předešlému zákonu o volitelnosti státních zaměstnanců stanovisko mnohem liberálnější. Podle čl. 89. jsou činovníci a vůbec zaměstnanci státu a každé jiné veřejné správy volitelní. Vyjímají se však: prefekti, místoprefekti a podprefekti nebo ti, kteří jejich funkci zastávají; činovníci a zaměstnanci veřejné bezpečnosti; přednostové a tajemníci kabinetů ministrů a státních podtajemníků; nevolitelnost všech těchto činovníků a zaměstnanců odpadá však, jestliže opustili svůj úřad nejméně rok před tím, než byl vydán dekret o svolání voličského sboru; konečně nejsou volitelní vedoucí činovníci veřejného ministerstva jakéhokoliv stupně. Všeobecná volitelnost státních zaměstnanců jest však ještě dále obmezena v tom směru, že nemohou býti voleni ve volebním obvodu, kde právě svůj úřad vykonávají nebo vykonávali šest měsíců před svoláním voličského sboru. Rovněž tak vyšší důstojníci a generálové vojska pozemního, námořnictva, letectví a dobrovolné milice národní nemohou býti voleni ve volebním obvodu, kde územní velitelství mají nebo měli šest měsíců před svoláním voličského sboru.

Činovníci a vůbec zaměstnanci státní, kteří dostávají plat z pokladny státní nebo z pokladny náboženského fondu nebo generálních ekonomátů uprázdněných beneficíí, dají se hned po svém zvolení za poslance do příkaznosti bez platu; jejich místo a jejich pořadí se jim však zachovává. Nedávají se však do příkaznosti, nýbrž zůstávají v činné službě: státní tajemníci (ministři),

státní podtajemníci, ministr královského domu, první tajemník velmistrovského úřadu řádu sv. Mauricia; president, odboroví přednostové a radové státní rady, generální advokát státní a generální advokát vojenský; první president, presidenti a radové kasačního soudu; první presidenti, presidenti a radové odvolacích soudů; generálové a vyšší důstojníci vojska pozemního, námořnictva, letectví a dobrovolné milice národní; řádní profesori královských universit a ostatních veřejných učilišť, na kterých se udělují nejvyšší hodnosti akademické.

Ostraněna jest dále nevolitelnost duchovních a číselné obmezení počtu poslanců-činnovníků a zaměstnanců státních (čl. 96, 97 volebního řádu z r. 1919). Ostatní ustanovení o nevolitelnosti podle čl. 93, 94, 95 volebního řádu z r. 1919 (viz výše) zůstala zachována (čl. 3, 94, 95 tohoto zákona).

III.

Volebním zákonem z 15. února 1925 čís. 122. jest soustava listinná naprosto opuštěna a nastává návrat k soustavě volebních okresů se zásadou poměrné většiny.

Podle čl. 40. (předchozí články jednající o podmínkách práva hlasovacího a o voličských seznamech zůstávají beze změny) zvyšuje se počet poslanců za celé království na 560. Volba poslanců se děje podle soustavy uninominální podle volebních okresů stanovených královským dekretem po slyšení komisi senátu a poslanecké sněmovny, pověřených zkoumáním návrhu tohoto zákona. Komise tyto zůstanou v činnosti i v tom případě, kdyby poslanecká sněmovna byla rozpuštěna. Volební okresy budou upraveny tak, aby každý okres byl celý zahrnut v téže provincii. Rozdělení okresů volebních bude tvořiti integrující část tohoto zákona. Rozvrh poslanců na jednotlivé provincie a stanovení volebních okresů musí býti zákonem zrevidovány v prvním zasedání, které bude následovati po uveřejnění výsledků desetiletého sčítání lidu (čl. 41).

Voličské sbory jsou svolávány králem. Kdykoli se z jakékoli příčiny uprázdni mandát, nutno přikročiti k volbě ve lhůtě 45 dnů čítajíc ode dne, kdy byla podána předsednictvem sněmovny poslanecké ministerstvu vnitra zpráva o uprázdnění mandátu.

Ode dne uveřejnění královského dekretu svolávajícího sbory voličské v Gazzetta Ufficiale do neděle, na kterou jsou položeny volby, musí uplynouti aspoň 30 dnů. Starosta každé obce volebního okresu jest povinen tento dekret veřejně uvésti ve známost (čl. 42).

Kandidatura se staví v každém volebním okresu zvláště. Kandiduje-li ten, kdo byl ve sněmovně právě rozpuštěné již poslancem, stačí ke kandidatuře prohlášení kandidátem vlastnoručně podepsané. V každém jiném případě jest ke kandidatuře třeba: návrhu a prohlášení opatřeného podpisy nejméně 400, nejvíce 500 voličů zapsaných ve voličských seznamech dotčeného volebního okresu. Prohlášení toto musí obsahovati přesné označení volebního okresu, ve kterém se staví kandidatura, jméno, příjmení, otcovské jméno, rodiště a den narození kandidáta; dále trestní výkaz dosvědčující, že kandidát nebyl odsouzen k trestu, majícímu v zápětí nezpůsobilost k veřejným úřadům, a konečně průkaz, že nenáleží do kategorie těch, kdož nejsou volitelní. Tento průkaz, jakož i trestní výkaz vydávají starostové obcí, do kterých přísluší voličové prohlásivší kandidaturu. Podpisy voličů prohlásivších kandidaturu musí býti ověřeny notářem, nebo kancelářským úředníkem, aneb, je-li volič mimo zemi, královským konsulem. Prohlášení kandidátovo, že kandidaturu přijímá, musí býti jím vlastnoručně podepsáno a podpis rovněž ověřen notářem nebo starostou některé obce volebního okresu aneb královským konsulem; podpisy kandidátů-bývalých poslanců ověřovati netřeba (čl. 52). Prohlášení kandidatury jest podati nejdéle sedmého dne po vypsání voleb u sekretariátu volební komise provinciální. Kandidovati lze nejvýše ve dvou volebních okresích. Je-li podána jediná kandidatura, oznámí to provinciální komise volební presidentu tribunálu, který prvním presidentem odvolacího soudu, v jehož obvodu jest hlavní město volebního okresu, jest určen za ústřední komisi volební, se žádostí, aby tento kandidát byl prohlášen za zvolena. Tento president tribunálu, slyšev pak ústřední komisi, prohlásí první neděli, která následuje po tom, kdy dostal tuto žádost, dotčeného kandidáta za zvolena (čl. 53).

Když byly kandidatury již postaveny, má každý kandidát právo určití dva svoje zástupce a to jednoho jako skutečného, druhého jako náhradníka, kteří mají právo býti přítomni celému volebnímu úkonu. Nejdéle do soboty před volbou jest kandidát po-

vinen, buď sám, buď prostředkem svého zástupce, dodati v kanceláři soudu, v jehož jurisdikci jest hlavní město volebního okresu, výtisk volebního lístku, jehož užije při volbách, jím podepsaný; druhý výtisk téhož volebního lístku, opatřený na rubu potvrzením o shodě vydaným od prefektury, notáře nebo starosty hlavního města volebního okresu, jest kandidát povinen dodati každé volební kanceláři a to před začátkem volebního aktu (čl. 55).

Volba sama se provádí tímto způsobem: Nejprve se zjistí možnost voliče; na to předseda volební komise dodá voliči úřední obálku a poučí jej o postupu při volbě. Zástupcům kandidátů jest dovoleno dodávati při volbě voličům jeden neb více volebních lístků příslušného kandidáta; předseda volební komise jest však povinen bdíti nad tím, aby takovéto dodávání nebylo provázeno nějakými výzvami nebo nátlakem. Volič vsune volební lístek do úřední obálky, zalepí ji a odevzdá předsedovi volební komise, který ji vsune do připravené urny (čl. 69). Když volební akt jest skončen, sečte volební komise hlasy, sepíše o volbě protokol a zašle všechna akta prefektovi. Vlastní resp. konečné skrutinium provádí soud nebo oddělení soudu, jak určí první president odvolacího soudu, v jehož jurisdikci jest hlavní město volebního okresu; soud resp. toto oddělení funguje, s příbráním tří úředníků, jako ústřední komise volební (čl. 79—81).

Za zvolena prohlásí předseda ústřední komise toho, kdo dostal největší počet hlasů (většina poměrná) a, je-li rovnost hlasů, toho, kdo jest starší věkem. Po oznámení výsledku volby předseda ústřední komise vydá zvolenému certifikát a zpraví o volbě přímo sekretariát poslanecké sněmovny a starostu hlavního města volebního okresu, který pak to veřejně ohlásí (čl. 82). Rozhodovati o platnosti volby, jakož i v konečné instanci o protestech, reklamacích atd. v řízení volebním jest vyhrazeno sněmovně poslanecké (čl. 86).

Poslanec zvolený ve dvou okresích jest povinen prohlásiti ve sněmovně poslanecké ve lhůtě jednoho týdne ode dne, kdy tato ověřila volby, který z obou mandátů podrží. Neučiní-li tak poslanec v této lhůtě, rozhodne o tom sněmovna sama losem (čl. 100).

Volební řád z r. 1925 zaujal oproti volebnímu řádu z r. 1923, pokud se týče otázky volitelnosti, stanovisko opět přísnější. Podle

čl. 89. nemohou býti voleni činovníci, zaměstnanci a všichni ti, kdož vůbec mají plat z pokladny jakékoli veřejné správy, neodstraní-li tuto závadu do tří měsíců přede dnem volby, leč že by byli dáni do příkaznosti bez platu šest měsíců před tím. Z toho se vyjímají: ministři, státní tajemníci a podtajemníci, ministr královského domu, první tajemník velmistrovského úřadu řádu mauriciánského; presidenti, odboroví přednostové státní rady, státní radové a státní generální advokát; první presidenti, presidenti a radové kasačního soudu, úředníci stupněm jim na roveň postavení, byť i jen přidělení k funkcím soudcovským, a prezident nejvyššího vojenského soudu; vyslanci a plnomocní ministři; řádní profesori královských universit a ostatních veřejných učilišť, na kterých se udílají nejvyšší stupně akademické; generálové a vyšší důstojníci vojska, námořnictva, letectví a dobrovolné milice národní; nižší důstojníci vyznamenaní zlatou medailí nebo vojenským řádem savojským.

Relativně nevolitelní, t. j. jen v okresích, kde v době šesti měsíců přede dnem volby vykonávali příslušné funkce, jsou podle téhož článku: prefekti, mistoprefekti a podprefekti, jakož i ti, kdož vykonávají tuto funkci; činovníci a zřizenci veřejné bezpečnosti; činovníci zastupující veřejné ministerstvo bez ohledu na stupeň jejich hodnosti; důstojníci vojska, námořnictva, letectví a dobrovolné milice národní, kteří ve vlastním sboru vykonávají skutečně a přímo funkce územní.

Nejsou dále podle čl. 96. volitelní duchovní, mající správu duší, nebo jurisdickci se závazkem residenčním, dále ti, kteří je v této funkci zastupují, a členové kapitol.

Zákon stanoví dále imkompatibilitu mandátu poslaneckého s těmito funkcemi: předsedy správy provinciální, poslance provinciálního a starosty. Imkompatibility této zde není, přestali-li uvedení činovníci vykonávat svoje funkce aspoň šest měsíců před volbou. Činovník takový může však býti volen za poslance sněmovny mimo svůj obvod služební; v tomto případě, nevzdá-li se do týdne, kdy jeho volba byla ověřena, mandátu poslaneckého, jest své funkce zproštěn.

Činovníci a zaměstnanci, kteří byli zvoleni za poslance jsouce v příkaznosti, zachovávají svoje postavení až do vypršení man-

dátu. Po dobu příkaznosti podržují svoje místo i svoje pořadí a doba, po kterou vykonávají mandát poslanecký, se jim celá věcítá do služby (čl. 90).

Na volebních řádech, jak z r. 1923, tak i z r. 1925 jest znáti jasnou snahu zajistiti vůdčí postavení politické straně, která jest právě u vesla. Zákon z r. 1923 činí tak kombinováním soustavy většinové se soustavou poměrného volení, zákon pak z r. 1925 zavedením soustavy poměrné většiny při soustavě volebních okresů. Nebude zajisté sporu o to, že soustava parlamentní, má-li skutečně zavésti vládu aspoň poněkud stálou, musí se opíratí o politické strany velké, dobře organisované. Francouzská soustava vládní, za které se ministerstva střídají až příliš často, jest v tomto směru stránkou parlamentní soustavy zajisté nikterak dobrou. V tomto směru jest tudíž snaha dnešní vládní strany italské pochopitelná. Ale jiná jest otázka, zda jest to politicky správné dáti volební řád do služeb určité politické strany, čili jinými slovy chtítí zákonem příliš okatě ad hoc zdělaným zajistiti určité politické straně většinu v parlamentu a tím také nadvládu ve státu. To zajisté už není politicky správné, ale není to ani politicky moudré, neboť historie stran ukazuje, jak často volební řády vypracované zcela jasně pro určitou stranu nebo pro určité strany se nakonec obrátí proti těm stranám, v jichž prospěch byly zdělaný.

Avšak, ponecháme-li tuto, abych tak řekl, čistě stranicko-politickou otázku stranou, výše uvedené volební řády nám zjevují v politické stránce vládní soustavy dnešní vůbec jeden velmi zajímavý zjev, se kterým se setkáváme i v jiných státech demokratických; jest to snaha založiti parlamentní soustavu nikoli jen výlučně na parlamentu samém, nýbrž na základech mnohem širších, na voličstvu resp. na politických stranách. Základní ráz této snahy, která se někde stává dokonce již i soustavou, jest, že o bytí a složení vlády nemá bytí rozhodováno teprve v parlamentu, nýbrž již přímo při všeobecných volbách, takže vláda by děkovala za svoje bytí nikoli parlamentu, nýbrž samotnému voličstvu. Se soustavou touto se po prvé setkáváme v klasické zemi parlamentarismu, v Anglii. Jest to a contr. soustavy čistě parlamentní t. zv. soustava kabinetní, která ovšem zde byla přímo vyvolána soustavou dvou

politických stran: o osudu vlády rozhodují všeobecné volby, vůdce politické strany, která při těchto volbách zvítězí, jest od krále jmenován prvním ministrem, a vláda vycházející ze všeobecných voleb má oproti parlamentu postavení velmi silné, ba parlament se dostává již do jakéhosi područí vlády. Těžiště vlády se takto přesunuje z parlamentu na voličstvo, či, spíše řečeno, na politickou stranu vládní. Tato určuje celý program vládní, a jednotlivé body tohoto programu se ohlašují ani ne tak v parlamentu, jako spíše na velkých politických schůzích strany (meeting), na kterých právě čelní mužové strany s velikou zálibou řeční a svůj program vykládají.

Bytí této soustavy bylo silně ohroženo volbami konanými na podzim r. 1923, kdy od nepamětných časů po prvé žádná strana nedosáhla naprosté většiny, nýbrž z volebního boje vyšly tři strany, počtem získaných mandátů valně se od sebe nelišící: konzervativci, liberálové a labour party. Tu po prvé všeobecné volby nerozhodly o osudu vlády, nýbrž rozhodnutí zůstalo vyhrazeno parlamentu. Odtud jsme viděli, jak se starodávný prostředek přivést vládu k pádu, projev nedůvěry (want of confidence) opět uplatnil. Ale tento způsob rozhodování o osudu vlády byl dosavadním vývojem již dávno předstížen a projev nedůvěry znamenal tudíž dokonce již i jakousi reakci. Ostatně celý veřejný život anglický byl zařizen na soustavě dvou velkých politických stran (srov. na př. jen volební řád), a soustava tří politických stran znamenala hotovou revoluci v tomto životě. Pochopíme tudíž úsilovnou snahu politiků anglických vrátiti věc do starých kolejí. Vláda ustavená parlamentem se udržela sotva jeden rok a ve volbách provedených na podzim r. 1924 objevují se nám opět v podstatě jen dvě velké politické strany a rozhodnutí o vládě vyhrazeno jest opět všeobecným volbám. Soustava kabinetní jest zase ustavena.

V Itálii spějí věci, jak aspoň podle dnešního stavu lze za to míti, k téměř výsledku. Živelní hnutí fašistické vynucuje si bez voleb a v podstatě bez spolupůsobení parlamentu změnu vlády a mohutná strana fašistická ovládá situaci na celé čáře: hlava její jest hlavou vlády a parlament italský rozhoduje podle jejího přání a rozkazu.

Ale i v jiných státech pozorujeme podobný stav. Hybnou silou a těžištěm veřejného života vůbec, tak i parlamentního života zvlá-

ště, se stávají politické strany. O věcech parlamentních rozhodují v první řadě (výkonné, po případě jiné užší) výbory (vládních) stran a pak teprve parlament sám; parlamentní výbory tlumočí zde vlastně jen rozhodnutí výboru (vládních) stran. Takto vlastními složkami parlamentního života se stávají strany samy a parlament se stává sborem, kde se jen rokuje a usnáší o něčem, co stranami již předem bylo rozhodnuto. Že zjev tento má v zápětí oslabení váhy parlamentu, jest na bledni. Ovšem, udrželi-li se tento zjev, resp. kam povede, jest otázka jiná, o které dosud pevný úsudek si vytvořiti nelze.

J. V. Vernadskij, prof.:

Říšská ústavní listina ruského císařství.

(«Gosudarstvennaja Ustavnaja Gramota Rossijskoj Imperiji.»)
(Návrh ústavy z druhé poloviny vlády Alexandra I.)

I.

Prvá čtvrtina XIX. století — vláda Alexandra I. — má veliký význam pro dějiny politických ideí v Rusku. Po celou téměř čtvrtinu století jak ve vládních kruzích a z vládní iniciativy, tak i ze soukromého popudu v různých kroužcích ruské společnosti se úsilovně pracovalo o sestavení plánů na reorganizaci státního a sociálního života ruského státu.

Práce ta nezůstávala jen na papíře; jejími výsledky byly mnohé ve vládním ústrojí nově zavedené instituty (známý příklad jest říšská rada [Gosudarstvennyj Sovět], zřízená r. 1810 jako vyplnění části konstitučního programu Speranského z roku 1809). Program důkladného reformování života státního oduševňoval také účastníky pokusu o státní převrat na sklonku r. 1825 — účastníky to známého hnutí »děkabristů«.

Reorganisační plány vznikají od prvních dnů vlády cara Alexandra I. V prvním zasedání »stálé rady« (»Sověť Něpremennyj«) 30. března 1801 byl podán návrh manifestu, »jímž projevuje se milost národu«, t. j. návrh »Gramoty Rossijskomu Narodu« — svého to druhu deklarace práv ruského občana, jejíž